

Schriftelijke inbreng rondetafelgesprek Sectorbrede Aspecten van het Klimaatakkoord, Innovatie - woensdag 27 maart 2019

Prof. Annelies Huygen, Universiteit van Amsterdam/TNO

Energietransitie belangrijk voor klimaat en de Nederlandse welvaart.

De energietransitie is niet alleen belangrijk vanwege het klimaat, maar ook voor onze welvaart. Onze economie is sterk verbonden met fossiele brandstoffen en de daarmee gelieerde dienstverlening. Deze worden overal ter wereld vervangen door producten en diensten op een duurzame basis. Landen, die voorop lopen profiteren. Zij scheppen nieuwe werkgelegenheid, hun welvaart neemt toe. De innovaties verlagen bovendien de kosten van de omschakeling.

Hoe de overstap naar een fossielvrije samenleving gaat, weten we nu niet. De berekeningen, die we nu maken, zijn de best mogelijke voorspellingen. Maar de werkelijkheid zal anders zijn. Dat hebben we al gezien aan de prijzen van zon, wind en batterijen, die sneller daalden dan de grootste optimisten voor mogelijk hielden. Daarnaast kunnen geheel nieuwe diensten het veld volledig veranderen. Zoiets hebben we gezien in de telecom. Twintig jaar geleden bestonden Google en Facebook nog niet, nu behoren ze tot de vijf machtigste bedrijven ter wereld. Tesla, het autobedrijf dat de wereld heeft veranderd, bestaat ook pas vijftien jaar. Al deze bedrijven zijn gevestigd in de VS. Welke bedrijven staan aan de top in een fossielvrije samenleving? Maken wij een kans om deze nieuwe economie naar ons toe te trekken?

Nederland is uitstekend gepositioneerd voor de ontwikkeling van nieuwe diensten, onder meer op het gebied van energie neutrale steden. Wij wonen dicht op elkaar, we hebben uitstekende infrastructures voor energie en voor ICT. Wij hebben benodigde kennis en voor start-ups een aantrekkelijk klimaat. De ingrediënten zijn er. Nu gaat het erom dat ze worden samengevoegd tot een succes.

Beleid kan hierbij het verschil maken. Ik bespreek hier twee aspecten: een gelijk speelveld en een integrale benadering. Samen dragen zij bij aan een innovatieve aanpak van de transitie, die de economie kan versterken.

Gelijk speelveld

Bij een innovatief ondernemersklimaat kunnen nieuwe diensten meteen de markt op komen. Consumenten kunnen ze kopen, zodat de handel op gang komt. Hiervoor is een gelijk speelveld noodzakelijk: nieuwe bedrijven en diensten krijgen dezelfde kansen als gevestigde bedrijven en diensten. Op dit gebied valt nog veel te verbeteren. Wetgeving is vaak extreem ingewikkeld en nog gebaseerd op de traditionele situatie, waarin grote bedrijven energie leveren aan passieve consumenten. Nieuwe diensten komen dan niet van de grond. Zie bijvoorbeeld een verhaal in de NRC van afgelopen week (20 maart 2019) onder de kop: *energietransitie, de wet werkt tegen*, waarin Robin Berg verhaalt over zijn vernieuwende initiatief in Utrecht.. Een ander voorbeeld is de wetgeving rond

warmtenetten. Moderne warmtenetten vormen de ruggengraat van een duurzame, stedelijke energievoorziening waarin warmte, elektriciteit, duurzaam gas en opslag met elkaar geïntegreerd zijn. In Nederland willen wij warmtenetten ontwikkelen in plaats van de gasvoorziening. Maar er is weinig structurele aandacht voor de organisatie van de sector. Er is géén gelijk speelveld, er is weinig transparantie en coöperaties van consumenten of kleine bedrijven krijgen nauwelijks kans. Dat het ook anders kan, is te zien in Denemarken. Daar zijn meer dan 250 verschillende warmtebedrijven. De meeste zijn in handen van coöperaties van bewoners of van gemeenten. Er is een gevarieerde en innovatieve sector ontstaan met veel nieuwe producten en diensten. Denen verkopen deze tot in China. Hiervan kunnen we leren. Structurele aandacht is nodig voor nieuwe bedrijven en nieuwe producten, die de markt op komen. Belemmeringen in de wetgeving dienen snel te worden opgeheven en niet pas vele jaren later, want dan gaan we achter lopen. Vereenvoudiging van de wetgeving kan het investeringsklimaat ook flink verbeteren. Dat alles bevordert de economie en verlaagt de kosten van de transitie.

Integrale benadering

Om de energietransitie aan te jagen, kan de overheid kiezen tussen vele verschillende maatregelen, zoals het verstrekken van subsidies. De overheid kiest vaak de maatregel, waarbij de kosten per vermeden eenheid CO₂ het laagst zijn. Dit criterium is te beperkt. Het zou niet alleen moeten draaien om de kosten van de maatregel, maar om de toegevoegde waarde voor de economie op de langere termijn. Met een integrale benadering kan deze worden vastgesteld.

Neem als voorbeeld de subsidies die worden verstrekt voor het aanleggen van grote zonneparken om het buitengebied, op het land. Dat lijkt in eerste instantie een goedkope oplossing. Maar een integrale benadering wijst echter een andere richting uit.

Allereerst worden niet alle kosten meegenomen in de berekening. De kosten van uitbreiding van netwerken in deze dunbevolkte gebieden worden niet meegerekend. Andere gebruikers van de netwerken brengen deze op. De kosten van de schade aan het landschap of van vermindering van woongenot tellen ook niet mee. Aan de langere termijn wordt niet gedacht.

Als deze zonnepanelen aangelegd zouden worden in een stedelijke omgeving, bijvoorbeeld op grote bedrijventerreinen en flatgebouwen, krijgen we aanvankelijk minder zonnepanelen voor hetzelfde geld. Maar op termijn is de toegevoegde waarde meestal groter. Uit onderzoek blijkt dat burgers of bedrijven die zonnepanelen aanschaffen, vervolgens nauw betrokken raken bij hun energievoorziening. Vaak gaan ze daarna ook besparen. Het versterkt zo het draagvlak. Bovendien krijgen de gebruikers van de zonnepanelen vervolgens behoefte aan andere, innovatieve diensten, zoals opslag of het afstemmen van vraag en aanbod om de panelen zo efficiënter te gebruiken. Nieuwkomers of gevestigde bedrijven kunnen deze vraag invullen. Het versterken van de netwerken in de bebouwde omgeving is bovendien toekomstbestendig. Ook als de zonnepanelen er niet meer zijn, worden die netwerken – in tegenstelling tot in het vrije veld – nog steeds gebruikt, bijvoorbeeld voor het opladen van auto's. Wie alles zo bij elkaar optelt, komt tot de

conclusie dat het subsidiëren van zonnepanelen in de bebouwde omgeving méér oplevert in termen van toegevoegde waarde voor het energiesysteem en voor de burgers, en van kansen voor de economie. .

Een integrale benadering, waarbij álle kosten en álle baten van de verschillende maatregelen worden betrokken, verbetert het keuzeproces. Dan gaat het niet alleen om de kosten van de maatregel zelf, maar ook om andere kosten, zoals van uitbreiding van de netwerken of schade aan het landschap. Bij de baten gaat het om toename van het draagvlak, gedragsverandering en kansen voor nieuwe producten en nieuwe diensten. Zo kan de energietransitie uiteindelijk de Nederlandse economie versterken.

Conclusie

De energietransitie is niet alleen belangrijk voor het klimaat, maar ook voor onze economie. Een verstandig beleid ondersteunt innovaties, die de transitie goedkoper maken en de economie op langere termijn versterken. Hierbij hoort een gelijk speelveld voor gevestigde en nieuwe bedrijven en diensten en een integrale benadering bij de keuze tussen verschillende maatregelen.